

ΗΜΗΝ ἄϋθις ΑΙ

ΕΧΘΡΟΙ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ



Α Ι Ξ Ω Ν Η

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Συνδρομή ἑτησία Ἑσωτερικοῦ δρχ. 60.000—Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 5—
Διὰ τὴν Αἴγυπτον Λρ. Αἴγύπτ. 2. — Τιμὴ τοῦ τεύχους δρχ. 10.000
Τόμος Γ', Ἀριθμ. φύλλου 28 — 29

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ὁδὸς Νίκης 20, Ἀθῆναι. Τηλέφ. 24.106

Æ X O N I

REVUE MENSUELLE DE LA CULTURE INTELLECTUELLE HELLÉNIQUE
ADRESSE DE LA REDACTION: 20 RUE NIKIS, ATHÈNES—GRÈCE. TEL. 24.106



ΑΘΗΝΑΙ: ΤΥΠΟΙΣ ΕΥΘ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΒΡΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

ΚΑΛΟΤΥΧΟΙ, κατὰ τὴ λαϊκὴ παρατήρηση, εἶναι οἱ ζευγάδες πώχουν πολλὰ σπαρμένα, «ἂν βρέξη ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά κι' ὁ Μάης ἄλλο ἓνα». Ὅχι σπάνια ὅμως ἡ βροχὴ τοῦ μετ' ὅση λαχτάρᾳ καὶ ἀγωνία περιμένουν οἱ γεωργοὶ ἢ ἔρχεται ἀργὰ σάν κατάρᾳ, σύμφωνα μετ' ἄλλη παρατήρηση «στὸν καταραμένο τόπο Μάη μῆνα βρέχει» ἢ δὲν ἔρχεται καθόλου. Ὅταν ἐπικρατοῦσε τέτοια καταστροφικὴ ἀνομβρία ὁ εὐσεβὴς Ἑλληνικὸς λαὸς τῆς ὑπαίθρου κατέφευγε σὲ δεήσεις καὶ λιτανεῖες. Μετ' ἡμῶν τὸ προστάτου Ἁγίου ἐπὶ κεφαλῆς μικροὶ καὶ μεγάλοι, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ, ποῦ ἡ ἀφοσίωσή των στὰ ἔργα τὰ γεωργικὰ δὲν τοὺς ἐμπόδιζε νὰ εἶναι καὶ καλοὶ παπάδες, ἐγύριζαν στοὺς δρόμους καὶ τὰ χωράφια καὶ μετὰ κατάνυξη ζητοῦσαν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου. Κι' ὁ καλὸς Θεὸς, ποῦ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ἄκουε συνήθως τὴν δέησιν τῶν ἀγαθῶν γεωργῶν κι' ἐξαπέστειλε τὴν εὐεργετικὴν βροχὴν στὴ διψασμένη γῆ.

Στὴν πρόκληση βροχῆς μετ' ἡμῶν ἐπίστευαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι. Σὲ καιρὸ ἀνομβρίας καταστροφικῆς οἱ γυναῖκες ἐνήστευαν καὶ περιέφεραν τ' ἀγάλματα τῶν Θεῶν, μετ' ἐπέλεκα λυμένα μαλλιά καὶ γυμνὰ πόδια. Ἄνοιγαν τότε οἱ κρουνοὶ τ' οὐρανοῦ κι' ἔπεφε δυνατὴ βροχὴ: et statim urcea atim pluebant, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πετρώνιος (1).

Ἡ πρόκληση βροχῆς στὰ εἰδωλολατρικὰ χρόνια ἦταν συνδυασμένη καὶ μετ' συμβολικὰ ραντίσματα νεροῦ. Τὴν πανάρχαια αὐτὴ συνήθεια μετ' θυμίζει ἓνα γραφικώτατο ἔθιμο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸ ἔθιμο, ὅπως ἔχουμε διαπιστώσει, σώζεται (δηλ. σωζόταν στὸ πρόσφατο παρελθόν) σὲ διάφορες γεωργικὲς περιοχὲς Ἑλληνικῆς (Ἡπειρο, ἐλεύθερη καὶ σκλαβωμένη, Θεσσαλία, Φθιώτιδα, Εὐβοία, Μοριά (Τρίπολη, Κορινθία) καὶ ἐξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα (Σερβία, Ρουμανία, Βαυαρία). Ἐχει δηλαδὴ γενικώτερο χαρακτῆρα καὶ ἐνδιαφέρον λαογραφικόν. Κι' ἐπειδὴ ἀπ' ὅσα ξέρουμε μετ' ἡμῶν τὴν ἀνοχὴ τῶν μεγάλων, ἤθη ξενότροπα ἀντικαθιστοῦν τὰ πανάρχαια καὶ γραφικὰ δικά μας, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ δώσω μετ' ὅση σημεῖωμα αὐτὸ μιὰ λεπτομερέστερη περιγραφὴ τοῦ ἔθιμου, ποῦ, ἂν σώζεται ἀκόμα στὴ μνήμη τῶν παλαιότερων, πολὺ γρήγορα θὰ χαθῆ, ὅπως τόσα καὶ τόσα.

**

Ὄνόματα.

Τὸ σχετικὸ μετ' ἡμῶν πρόκληση βροχῆς ἔθιμο, εἶναι γνωστὸ μετ' ὀνόματα: Πιπιροῦνα (2) (στὴν Ἀρίστη Ζαγορίου),— Περπεροῦνα (3) (σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἡπείρου) — Μπερμπερίτσα (στὴν Ἡπειρο Χουλιαράδες (1)—Περπερίτσα ἢ ντορτολέτζι (εἰς Β. Ἡπειρον - Κολώνιαν (4)—Βερβερίτσα (5) (στὸ Νεοχώρι καὶ Ξυνονέρι Καρδίτσας) — Πιρπιρίτσα (1) (στὸν Τύρναβο Θεσσαλίας) — Πορπεριά (6) (σὲ ἄλλα μέρη Θεσσαλίας) — Περπερίτσα (7) (στὸ Δίκαστρο - Φθιώτιδος)—Πιπεριά (10) (στὸ Ξηροχώρι Εὐβοίας)—Πιπιρίτσα (11) (ἐξω ἀπὸ Τρίπολη)—Μπερμπερίτσα (12) (στὴν περιοχή Κορινθίας)—Πορπατοῦρα (13) (στὴν Κεοσάνη ἀν. Θράκης)—Μπιρμπιρίτσα (14) (στὸ Δογάνκιοϊ. Ἀπὸ τοὺς Γύφτους λέγεται Περπιρίτσα, ἀλλὰ καὶ Βερβερίτσα ἢ Κοσκοσοῦρα ἢ Ντουντουλέ (15) (στὴ δ. Μακεδονία (Κατερίνη, Θράκη, Βαλκάνια). Στους Σέρβους εἶναι γνωστὸ μετ' τὸ ὄνομα «ντοντόλα» (16).

Ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτά, τὰ ἑλληνικὰ καὶ ξενικά, ἄλλα εἶναι φυτώνυμα, προέρχονται δηλαδὴ ἀπὸ τὰ φυτὰ μετ' ἃ ἴσοια στολίζεται ἢ σκεπάζεται τὸ πρόσωπο ποῦ ἐκπροσωπεῖ τὴν διψασμένη καὶ μαραμμένη βλάστηση. Τέτοια εἶναι τὰ ὀνόματα πιπιροῦνα, περπεριά, περπερίτσα καὶ οἱ παρεμφθαρμένοι ἀπὸ τὴν φθογγολογικὴ τροποποίησιν τύποι των ὧς «μπερμπερίτσα κλπ.». Ἄλλα ἀπὸ τὴν κίνησιν τοῦ συμβολικοῦ ἐκπροσώπου τῆς φύσεως (πορπατοῦρα), ἄλλα ἀπὸ τὸ συμβολικὸν κατάβρεγμα (ντουντουλέ, Τουρκ. κατάβρεγμα) καὶ ἄλλα ἀπὸ τὴν ἐπὶ τὸ πῶς συνοδεύει τὸ τραγοῦδι τῆς ντοντάλας (ὧϊ ντό - ντολ - ὧϊ ντό ντόλ).

Τὸ ἔθιμο γίνεται ἀνοιξη βέβαια σὲ μέρη ποῦ ἡ παράτασις τῆς ἀνομβρίας ἀπειλεῖ μετ' ἀκαταστροφή τὴν βλάστησιν καὶ ἰδιαίτερα τὰ σπαρτά, ποῦ ἀποτελοῦν τὴ μόνην συνήθως ἐλπίδα τῶν γεωργῶν. Σὲ τακτὴν, ὀρισμένην ἡμέρα συνηθίζεται σὲ δυὸ μέρη στὴν Ἡπειρο (Χουλιαράδες) (βλ. σημ. 4), ὅπου γίνεται τὴν παραμονὴ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων καὶ στὴν Εὐβοία (Ξηροχώρι), ὅπου γίνεται τὴν πρωτομαγιά (βλ. σημ. 10).

Τὸ ἔθιμο διασώζεται ἀπὸ παιδιὰ, ἀγόρια, ποῦ μόλις ἔχουν συμπληρώσει τὸ δέκατον χρόνον ἢ καὶ λίγο μεγαλύτερα (στὴν Ἡπειρο) ἢ κορίτσια (περιοχὴ Καρδίτσας (σημ. 6), Σερβία (σημ. 16), τῆς ἴδιας περίπου ἡλικίας. Εἶναι δηλαδὴ παιδικόν, ἂν καὶ στὸ Δογάνκιοϊ Θράκης τὰ κορίτσια ἀντικαθιστοῦν γυναῖκες καὶ μάλιστα μεγάλες στὰ χρόνια (σημ. 14).

πάντοτε ένα τσαπί κι' έχει κι' αὐτὸς λουλούδια στὸ κεφάλι, ἀρχίζει νὰ σκάβη ἑλαφρά τὸν δρόμον, ἕως νὰ τελειώσῃ ἢ ἐπωδός. Τοῦτο γίνεται λένε γιὰ νὰ εἶναι ὁ χρόνος δροσερός, εὐτυχής καὶ γεμάτος ὑγεία.

Τὸ ἔθιμο σὲ ἄλλες χῶρες

Τὸ ἔθιμο ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχὴ ἀπαντᾷ κι' ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα στὰ Βαλκάνια (Σερβία, Ρουμανία) καὶ τὴ Βαυαρία.

Στὴ Σερβία ὁ ἔθιμος ἀποτελεῖται (ὅπως στὴν περιφ. Καρδίτης καὶ Μεθάνης (ἀν. Θράκη) ἀπὸ κορίτσια 12—15 χρονῶν. Ἡ πυκνοσκεπασμένη ἀπὸ τρυφεροὺς βλαστοὺς κι' ἀνθὲ «ντοντόλα» ἐπισκέπτεται ὄχι μονάχα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ τῆς ἀλλὰ καὶ τῶν γειτονικῶν χωριῶν, πού δὲν εἶναι σὲ μεγάλη ἀπόσταση· μπαίνοντας σὲ κάθε σπίτι ἐκείνη στριφογυρίζει μὲ ρυθμὸ ταχύτατο, ἐνῶ οἱ συνοδοὶ τῆς χορεύουν καὶ τραγουδοῦν «Ἡ ντόντολά μας παρακαλεῖ τὸν παντοδύναμο Θεὸ—νὰ πέσῃ βροχὴ σὰ δροσιά—νὰ ὑγράνῃ τοὺς κάμπους μας—τίς χειμερινές σπορές μας—τὸ καλαμπόκι μὲ τὴ διπλὴ φλούδα. Καὶ τὸν παρακαλεῖ ἀκόμα τὸ θεὸ νὰ δώσῃ πολλὴ βροχὴ—μεγάλα ἀγγούρια—καλὰ ἀχλάδια—καλὰ μήλα κ.λ.π. Πηγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἕνα χωριὸ στὸ ἄλλο τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ ἀκόλουθο τραγοῦδι... Περνοῦμε τὸ χωριὸ—καὶ τὰ σύγνεφα πηγαίνουν—ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ—πιδ γλήγορα ἀπὸ μᾶς—(δὶς)—Ἄς μᾶς προφθάσουν—κι ἄς ραντίσουν—τὸ σιτάρι καὶ τ' ἀμπέλια.—Κ' ἀνάμεσα σὲ κάθε ἕνα ἢ δύο στίχους παρεμβάλλουν τὴν ἐπωδὸ ὡ ἴ ντο ἴντολ, ὡ ἴ ντο ἴντολ πού ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομα «ντοντόλα» στὸ γραφικὸ αὐτὸ ἔθιμο. Τὸ πυκνὸ ντύσιμο τῆς ντοντόλας θυμίζει καὶ ἡ παροιμία «νὰ ντύνεσαι σὰ ντοντόλα» δηλ. νὰ φορῆς πολλὰ φορέματα (βλ. σμ. 16).

Καὶ στὴ Ρουμανία κορίτσια ἀσπροντυμένα μὲ πράσινα φύλλα στὸ κεφάλι χορεύουν καὶ τραγουδοῦν «Εἶθε νὰ πέσῃ ἡ βροχὴ—νὰ μεγαλώσῃ τὸ σιτάρι—νὰ γίνῃ μεγάλο σὰν τὸ φράχτη—ν' αὐξήσῃ τὴ σοδιά—νὰ γεμίσῃ τ' ἀμπάρια (σύμφωνα μὲ ὅσα εἶχε μεταδώσει σὲ κάποια διάλεξι τοῦ ὀ Ρουμάνου Μάρκο Μπέτσα, πού περιλήψη δίνει ἀχρονολόγητο ἔτυχος ἀπόκομμά μας).

Ἡ Βαυαρικὴ παραλλαγή τοῦ ἔθιμου, πού ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Τζαίημς Φράζερ σὲ μελέτη του σχετικὴ μὲ τοὺς μύθους πού ἀναφέρονται στὴν ἀνοιξη, ἔχει κοινὰ χαρακτηριστικά, τὸν στολισμὸ τοῦ προσώπου μὲ λουλούδια καὶ φύλλα, τὴν περιφορὰ καὶ τὸ συμβολικὸ κατάβρεγμα στὰ σπίτια, οἱ συμβολισμοὶ ὅμως δὲν περιορίζονται σ' αὐτά· τ' ἀγόρια πού συνοδεύουν τὸν λουλουδοστόλιστο σύντροφό των κρατοῦν καὶ ξίφη στὰ γυμνά χέρια των καὶ ὅταν ἐκεῖνος βυθίζεται στὸ νερὸ γειτονικοῦ ποταμοῦ ἢ χειμάρρου οἱ ξιφοφόροι κάνουν πὼς κόβουν τὸ κεφάλι του καὶ περιέχει δηλ. ἡ παραλλαγή καὶ στοιχεῖα συμβολικὰ καθαρῶς Τεκτονικῆς ἐμπνεύσεως.

* *

Τὰ πανάρχαια αὐτὰ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν ἀρκοῦν νομίζω γιὰ νὰ δείξουν ὅτι καὶ τὰ παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, διασώζουν μὲ τὸν τρόπο πού ταιριάζει στὴν ἡλικία τους, τὴν πρόσχαρη καὶ ἀξένοιαστη, δηλ. παίζοντας, στοιχεῖα πολύτιμα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν μακρυνῶν μας προγόνων. Ἡ προσπάθεια νὰ διατηρηθῇ ἡ τάση αὐτὴ εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος γιὰ τὴ διατήρησι τῶν δεσμῶν μὲ τὴν παράδοσι καὶ τὴν πανάρχαια εἰδωλοατρικὴ, στὴν ὁποία ἀνήκουν καὶ τὰ ἔθιμα πού περιγράψαμε καὶ τὴ Χριστιανικὴ, πού φρόντισε νὰ τὰ προσαρμόσῃ στὸ νέο πνεῦμα καὶ ἔγινε ἔτσι αἰτία νὰ διασωθοῦν ἕως σήμερα.

ΑΓΓΕΛΟΣ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

- 1) Σατυρικὸν κεφ. ΧΛΙΥ βλ. καὶ Βολταίρου περιλήψεις καὶ περικοπαὶ ἐκ τοῦ Φιλοσοφ. Λεξικοῦ σελ. 35
- 2) Ἡπειρ. Δημοτικὰ Τραγοῦδια ἀνέκδ. συλλογὴ Ἀγγέλου Ν. Παπακόστα παιδικὰ.
- 3) Δημοτικὰ ἄσματα Ἡπειροῦ ὑπὸ ἀνωνόμου π. Φιλ. Συλλ. Κων)λεως σ. (1891) σ. 114.
- 4) Γιάννη Μπενέκου: ἡ Μπερπερίνα π. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκ. Ἄθ. 23)928.
- 5) Ν. Μυστακίδου: Ἡ Κολώνια ἐφ. Κόνιτσα (Κον.) 21-6-1915.
- 6) Ἀπὸ χειρόγραφο (σημείωμα).
- 7) Ἀχ. Τζαρτζάνου, Θεσσαλικά Τύρναβος. π. Θεσσαλικά Χρονικά. β. (1931) σ. 108.
- 8) Στ. Κυριακίδου: Ἑλλην. Λαογραφία (1923)
- 9) Ἀπὸ Χειρόγραφο (σημείωμα)
- 10) Σταμ. Στάμ: Πάσχα καὶ Πρωτομαγιά στὴν Εὐβοία ἐφ. Ἔθνος, 3-5-1937. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλά: Πρωτομαγιά π. Πειραϊκὰ Γράμματα, Μάιος 1940.
- 11) Ἐφ. Λυκούργος II-5-1863 (Τρίπ.).
- 12) Μ. Λελέκου: Δημοτ. Ἀνθολογία. Ἄθ. (1868) σ. 211.
- 13) π. Ἑλλ. Φιλ. Σόλλ. Κων)λεως, Θ. σ. 343.
- 14) Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσ. Θησαυροῦ β. (1935) σ. 109.
- 15) Κ. Φαλτάις: Οἱ Γύφτοι τῆς Ἑλλάδος, π. Μ. Ε. Β., 48)9)1928, Τσιγγάνοι καὶ Ὀρφεὺς π. Μουσικὰ Χρονικά. Ἀθουστ.-Σεπτ. 1930.
- 16) Ἀπὸ χειρόγραφο (σημείωμα).

Ο Λ Ε Ι Δ Ι Ν Ο Σ

ὍΠΩΣ βλέπω στὸ περιοδικό, Αἰξωνικὸ αἶτημα εἶναι τὸ νὰ—«Ζητήσουμε τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα μέσα στὴ νέα»—καὶ σκοπός, τὸ—«Ν' ἀνιχνεύσουμε στὸν Νεοέλληνα τὸν ἀρχαῖο του πρόγονο—».Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν κι' ἐγώ, (ἀν καὶ δὲν εἶμαι Αἰξωνίτης) ν' ἀπαντήσω στὸ αἶτημα καὶ νὰ ἐκκληρώσω τὸ σκοπὸ, χρησιμοποιώντας μὴν περίπτωσι ἀπ' ὅσες γνωρίζω.

Κάποιο φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα λοιπὸν, πού πρέπει νὰ βρίσκεται γύρω ἀπὸ τὰ 1910 περίπου, μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Παπποῦ μου, (στὸ σπίτι τοῦ ὁποίου—στὴ Χαλασμένη τῆς Αἰγίνης—μὲ φιλοξενούσανε τότε) ἔλαβα μέρος κι' ἐγώ σὲ μὴν περίεργη τελετῇ.

Τὸ μέρος τῆς τελετῆς στὸ ὁποῖο ἔλαβα μέρος κι' ἐγώ ἦτανε μὴ πολυθρόνου καὶ πολυ-ἀνθρώπη πομπή, πού τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλα τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ. Πολλὰ παιδιά κρατοῦσαν ὄρθιο ἕνα μεγάλο καλάμι, κι' εἶχανε δέσει στὴν κορφὴ του ἕνα στέφανο, ἢ ἕνα μάτσο λουλούδια. Ἄλλα παιδιά κρατοῦσαν ἕνα εἶδος σὰν νεκροκράββατο, ἀπάνω στὸν ὁποῖο βρισκότανε ξαπλωμένος ἕνας νεκρὸς καταστόλιστος μὲ λουλούδια. Καὶ ὅλα τὰ παιδιά τραγουδοῦσαν ἕναν μονότονο θρήνο.

*Λειδινέ μου, Λειδινέ μου, τσαὶ κλισαρωμέεεεεΕνε μου,
πὸ σὲ κλισαρῶσανε μὲ τὴν ψιλή κλισάαααΑρα
τσαὶ πὸν σὲ περάσανε ἀπ' τὴν ἀγιά ΒαρβάαααΑρα.*

Ὁ Λειδινὸς ἦτανε βέβαια ὁ νεκρὸς. Ἄλλὰ ὁ νεκρὸς αὐτὸς ἦτανε κάπως περίεργος. Φοροῦσε μὴ μαύρη, παλιά, ξεθωριασμένη ρεμπούμπλικα, ἀλατζαδένιο πουκάμισο, ντρίλινα ρούχα, κι' εἶχε στὰ πόδια του ἕνα ζευγάρι χοντρές, μεταχειρισμένες ἀρβύλες. Εἶχε δηλαδὴ τὸ παρουσιαστικὸ ἐνὸς νέου ἐργάτη. Ἄλλὰ δὲν ἦταν ἐργάτης. Καὶ δὲν ἦτανε οὔτε ἀνθρώπος κἄν! Τὸ κεφάλι του τὸ ἀποτελοῦσε ἕνα μεγάλο ἄσπρο κανάτι, ἀπάνω στὸ ὁποῖο εἶχαν διαμορφώσει, μὲ χοντρές μολυβιές, τὰ φρύδια, τὰ μάτια, τὴ μύτη, τὸ στόμα του. Τὸ σῶμα του τὸ ἀποτελοῦσαν τὰ ρούχα του, πού ἦτανε γεμισμένα μὲ ἄχυρο. Κι' ἐκεῖ πού βάζονε στοὺς νεκροὺς τὴν εἰκόνα, εἶχε κάποιον ἄλλο ἰδιότυπο πρᾶγμα, πού δὲν θυμοῦμαι τώρα τί ἦτανε. Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ Λειδινός.

Ἀφοῦ τὸν περιφέραμε στοὺς κυριώτερους δρόμους τοῦ χωριοῦ, μὲ τὴν παιδικὴν περὶθαρχία καὶ τάξη πού ἔδινε ἀφορμὴ γιὰ φωνές καὶ καυγάδες, καταλήξαμε σ' ἕνα σπίτι πού ἦταν κοντὰ στὸν ξεροπόταμο, πίσω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ, ἀφοῦ τὸν ἐψάλλαμε, ἀφοῦ μᾶς κεράσανε, διαλύσαμε τὴν πομπή.

Ἀργότερα ἔμαθα, ἀκουσα, διάβασα, καὶ σήμερα βρίσκομαι νὰ γνωρίζω ὅτι ὁ Λειδινὸς εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ δειλινοῦ γεύματος. Εἶναι τὸ ἀπογευματινὸ πού τρῶνε οἱ ἐργάτες, καὶ κηδεύεται στὶς 14 Σεπτεμβρίου, ὅταν παύουν οἱ ὑπαίθριες γεωργικὲς ἐργασίες. Εἶναι ὁ δειλινὸς (ἄρτος). Καὶ εἶναι κλισαρωμένος, γιὰτι γίνεται ἀπὸ κριθῖνο διπλοκοσκινισμένο ἀλεύρι. Τὸν περάσανε δὲ ἀπὸ τὴν ἀγιά Βαρβάρα, ἦτε γιὰ νὰ ταιριάσει ἡ ρίμα, ἦτε γιὰ τὸ ἀλεύρι ἀλεθῶταν στοὺς μύλους πού ἦταν μπροστὰ στὴν ἀγιά Βαρβάρα.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἐκτός ἀπ' αὐτὴν τὴν τροφὴν ἔχει καὶ ἄλλες, ἀπὸ τίς ὁποῖες μάλιστα γίνεται πειστικώτερη ἢ ἐρηγεία. Ὑπάρχει ἀκόμη κι' ἕνας μῦθος πού λέει ὅτι, ὑπῆρχανε κάποτε τρεῖς ἀδερφοί: τὸ Κολατσό, τὸ Γέμμα, κι' ὁ Λειδινός, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους οἱ δύο πρῶτοι ἦταν ἀθάνατοι, ὁ τρίτος ὅμως ἦταν ἀδύνατος καὶ καχεκτικός, καὶ γιὰ νὰ μὴν πεθάνει, (μὴ πού ἦτανε χρήσιμος στοὺς ἀνθρώπους) τὸν μοιράναν οἱ Μοῖρες νὰ ζεῖ ἕξι μῆνες κι' ἄλλους ἕξι νὰ πεθαίνει.

ή ταπεινώση του ίδιου του βασιλέως, γιατί ο εγωϊσμός του 'Αχιλλέως είχε τραυματιστεί. Και μόνο ένα δεύτερο τραύμα έμάλαξε το θυμό του. Οί Τρώες σκοτώσαν τον Πάτροκλο, που ήταν φίλος του και φορούσε τη δική του τήν πανοπλία. Σκοτώσανε δηλαδή εκείνον που αγαπούσε και προσβάλανε αυτό που καμάρωνε. Τραυματίσανε λοιπόν την ψυχή του. Το νέο τραύμα εγιάτρευσε το παλιό, και τον ανάγκασε να βγει και να νικήσει στον πόλεμο.

Αυτός είναι λοιπόν ο παλιός Αιγινήτης. Και ο νέος, ποιός είναι; 'Ο νέος; Πέστε σ' έναν σύγχρονο Αιγινήτη μιὰ θεωρία στην όποιαν πιστεύει όλος ο κόσμος, και για την όποιαν όμως αυτός έτυχε να έχει αντίθετη γνώμη. Θα την ακούσει με πολλή προσοχή, και δε θα στραφεί εναντίον της. Θα κεράσει καφέ. "Αν είναι ανάγκη θα σ'α φιλοξενήσει στο σπίτι του. "Όταν θελήσετε όμως να του ξαναπείτε τη θεωρία θα μειδιάσει, όσο του είναι βολετό πιο γλυκά (είναι το περίφημον Αιγινήτικόν Μειδίσιμα) και θα σ'α πει, απλώς, ένα «και όμως». Αυτό θα συμβεί, γιατί αυτό που πιστεύει έχει χαραχθεί βαθειά στη ψυχή του, και μόνο αν καταφέρετε να του κίνετε ένα δεύτερο τραύμα, μόνο τότε θα πιστέψει τη θεωρία σας. Νάτον λοιπόν ο παλιός 'Αχιλλέας μέσα στον σύγχρονο Αιγινήτη.

'Ο Λειδινός λοιπόν είναι τα καμουφλαρισμένα 'Αδώνεια, και ο Νεοαιγινήτης έχει την ψυχολύθηση του παλιού Αιγινήτη που μόνο ένας 'Όμηρος μπόρεσε να μ'α δώσει σαφώς. 'Αλλά πώς δικαιολογείται το ότι υπάρχουνε όλα αυτά ύστερα από τις καταστροφές και τις ερημώσεις που αναφέραμε:

'Εδώ θα μ'α βοηθήσει ή θετική επιστήμη. 'Εχουμε τους νόμους των Mendel και Morgan. Οί νόμοι αυτοί μ'α λένε ότι, αν ένας μαύρος κόκκορας σμιχτεί με μιάν άσπρη κόττα, θα κάνουν παιδιά σταχτιά. Αυτά λέγονται νόθα. "Όταν τα νόθα σμιχτούν μεταξύ τους, θα κάνουν ένα μαύρο, ένα άσπρο, και δύο σταχτιά, και αυτό θα εξακολουθήσει σε όλες τις θυγατρικές γενεές, ώσπου να φύγουν από τη μέση τα νόθα. "Όσπου να γίνονται δηλαδή μόνο άσπρα και μαύρα παιδιά.

Το χρώμα είναι, βέβαια, ένα χαρακτηριστικό, είναι ο τρόπος με τον όποιον αντιδρά στις έξωτερικές επιδράσεις της φωτεινής ακτινοβολίας ένα στοιχείο. Και ο χαρακτηρισμός του ανθρώπου τί είναι; Είναι ο τρόπος με τον όποιον αντιδρά ο άνθρωπος στις έξωτερικές διεγέρσεις. Δεν είναι βέβαια τόσο απλός όσο είναι το χρώμα. "Αν έχει όμως πιο πολυλύθητες εκδηλώσεις, είναι γιατί έχει πιο περισσότερες βίσεις.

"Ας πούμε λοιπόν ότι ή άσπρη κόττα είναι ο παλιός Αιγινήτης. "Όσοδήποτε άσπρες κόττες κι αν εσφάζαν οί 'Αθηναίοι, όσες κι αν επήρανε σκλάβες οί Σαρακηνοί πειραταί, κι όσες ακόμη ο Βαρβαρόσας, δεν μπορεί παρά κάποια άσπρη κοττούλα να εγλύτωσε κρυμμένη σε καμμιὰ κορφή του βουνού. "Άλλες λίγες ακόμη ξανάφερε, μετά την πρώτη καταστροφή, ο Λύσανδρος στο νησί, και με όλες αυτές σμιχτήσαν τα μαύρα κοκκόρια: οί ξένοι κατακτηταί, που νομίσανε πως καταλάβανε το νησί επειδή το γέμισαν παιδιά τους.

Τα παιδιά τους όμως ήταν νόθα: ήταν σταχτιά. Και τα σταχτιά παιδιά διασπώνται σε άσπρα και μαύρα. Τ' άσπρα παιδιά (που ήταν ο ίδιος ο άνθρωπος στον ίδιο του τόπο) ζούνε στον τόπο τους όπως εζήσανε οί παλιοί Μυρηδόνες, και με τη δική τους προσήλωση συνεχίζουν τη λατρεία τους και τη ζωή τους. Τα σταχτιά και τα μαύρα που είναι ξένα στη φύση του περιβάλλοντος, ξένα προς την ψυχολύθηση των αδερφών τους, των άσπρων, σιγά-σιγά διασκορπίζονται: τα τραβά το συμφέρον άλλου. "Έτσι μένουνε στο νησί μόνο τα άσπρα, αυτά που τρέχει στις φλέβες τους το αίμα του παλιού μερμηγκιού. Και απ' όσα παιδιά γεννηθούν από σταχτιούς γονιούς σε άλλους τόπους, τα μαύρα κατασταλάζουν εκεί, ή ζητούνε την τύχη άλλου, τα άσπρα όμως, όσο κι αν έχουν δεθεί με τα πράγματα στον τόπο που ζούνε, στρέφουν το βλέμμα νοσταλγικό στο φτωχό τους νησί, γιατί βλέπουν εκεί το άσπρο χρώμα που έχουν κι αυτά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: 'Ο Λειδινός που είναι ή συνέχεια μι'α προχριστιανικής τελετής, δείχνει ότι μέσα στη σύγχρονη 'Αίγινα εξακολουθεί να υπάρχει και ή παλιά. Και ή προσήλωση του νεοαιγινήτη στο έθιμο, δείχνει ότι μέσα στο σύγχρονο υπάρχει ή ψυχολύθηση του αυτόχθονος Αιγινήτη, πράγμα που γίνεται νοητό από τους νόμους της κληρονομικότητας που ισχύουν και σήμερα.

ΧΑΡΑΛ. Β. ΛΥΚΟΥΡΗΣ

Ο Μ Α Τ Ο Υ Μ Α Σ

ΕΝΑ από τα πολλά έθιμα που τρέφει ο λαός μας ιδιαίτερη συμπάθεια, είναι ή γιορτή της Πρωτομαγιάς. Οί αρχαίοι 'Ελληνες είχαν αφιερώσει την πρώτη Μαΐου στη θεά των λουλουδιών, οί Ρωμαίοι στη θεά Μαία που είναι ή προσωποποίηση της άνθοστόλιστης Φύσης, πλουσίας σε βλάστηση και καρπούς. 'Η χριστιανική 'Εκκλησία την είχε αφιερώσει στην παρθένο Μαρία και γιόρταζε την ημέρα αυτή, όπως και οί 'Εβραίοι τις «Σκηές του Μαρτίου».

'Αλλά τα σπουδαιότερα ίχνη του σημερινού έθιμου θα τα βρούμε στη βυζαντινή γιορτή «Μαΐουμάς». 'Η λέξη παρμένη από τη φοινικική διάλεκτο σημαίνει νερά (μαΐμ) και μεταφορικά διάφορα παιχνίδια και γιορτές που έκαναν οί κάτοικοι στα παραθαλάσσια μέρη της Φοινίκης. Μια από τις εκδηλώσεις αυτές ήταν και το παιχνίδι του κολυμβήματος, που οί αγωνιζόμενοι έπεφταν στη θάλασσα για ν' αρπάξουν κάποιο αντικείμενο, όπως γίνεται σήμερα με την κατάδυση του σταυρού, τα Θεοφάνεια. Στην Κάλυμνο συνηθίζουσε την πρωτομαγιά να πέφτουν στη θάλασσα για να κάνουν επίσημη έναρξη των θερινών λουτρών.

'Ο Μαΐουμάς, ύστερα από πολλά χρόνια, επικρατεί σε γιορτή και οί άρχοντες την καθιέρωσαν για διασκέδαση του λαού των. Οί Αιγύπτιοι την γιορτάζαν με τα πιο τολμηρά δργα. Στην αρχαία Ρώμη το Μάη τιμούσαν την 'Αφροδίτη και το Διόνυσο «θεραπεύοντες την γην αναβλύζουσιν, γαυριώσαν, σκιρτώσαν...» 'Η γιορτή του Μαΐουμάς διαρκούσε αρκετές ημέρες και δαπανούσαν για την απόλαυσή της μεγάλα χρηματικά ποσά. 'Ο 'Ιουλιανός κατακρίνει τους 'Αντιοχείς που σπαταλούσαν τόσα χρήματα και πολύτιμες ώρες, ενώ για τη φιλανθρωπία και την πατρίδα τους ελάχιστα.

Σιγά-σιγά οί άκολασίες του Μαΐουμά έγιναν άφορμή να απαγορευθή. Και ή Σύνοδος στην Τρούλλο τον καθαίρεσε όριστικά «... και τα λεγόμενα Βρουμάλια και την εν τή πρώτη του Μαΐου επιτελουμένην πανήγυριν περιαιρεθηναι βουλόμεθα.» Οί αυτοκράτορες 'Αρκάδιος και 'Ονώριος τον επανέφεραν με τον όρο να υπάρχει κάποιος σεβασμός προς τη δημόσια ήθικη, αλλά ύστερα από τέσσερα χρόνια απαγορεύθηκε και πάλι. Πολύ άργότερα ξαναβρίσκουμε τη γιορτή της Πρωτομαγιάς με νέα όλότελα μορφή. Φέρνει χαρακτήρα λαϊκού πανηγυριού. Λείπει το κολύμπι και κάθε δργιο του παλιού Μαΐουμά. Πρώτοι στο Παρίσι οί κληρικοί «φυτεύουν το Μάη» στην πλατεία κάποιου παλατιού, που τ' όνομάζουν το «παλάτι του Μάη». Σε κάθε προάστιο νέοι άνθοστεφανωμένοι κρεμάνε λουλούδια ή φυτεύουνε κλάδους δέντρων κάτω από τα παράθυρα των κοριτσιών που αγαπούν. Το πρινάρι σημαίνει χαρσκήτρα κακό, ή κουφοξυλιά τεμπελιά, ή ψασκαλιά αφιερώνεται στην όμορφιά, οί παπαρούνες στα έρωτευμένα νιάτα κλπ. Φυτεύουν επίσης Μάηδες έξω από το σπίτι του νεοεκλεγόμενου βουλευτή ή δημάρχου. Και ή γιορτή τελειώνει με ύμνους στο Μάη και μ' εϋθυμα σατυρικά πειράγματα. Αυτό εξακολούθησε ως τον ΙΖ' αιώνα.

'Η γιορτή της Πρωτομαγιάς άργότερα φέρνει ακόμα φαιδρότερο χαρακτήρα. Στα τραγούδια των «εϋδαιμόνων έραστών» που καλούνται απ' τον ποιητή 'Αχ. Παράσχο να «δρέψωσι ναρκίσσους» (έν πλήρει Μαΐω!) έχουμε και τη μουσική των γνωστών ύπομονητικών τετραπόδων, που οί άνθρωποι—δεν ξέρω γιατί—παρεχώ-

ρησαν σ' αυτά τὸ μονοπώλιο τῶν γαμηλιῶν παιδαισιῶν... Γιατί, ὅπως λένε, ὅσοι παντρέβονται τὸν Μάη δὲν «προκόβουν». Κι' ἔτσι ὁ Μάης εἶναι ὁ μήνας τῶν γαϊδάρων, ποὺ ἄλλοῦ στολίζονται μὲ λουλούδια καὶ μεταφέρουν τοὺς ἀναβάτες μὲ πομπή (Μυτιλήνη), ἄλλοῦ τρῶνε ξύλο, ἐπειδὴ πρόλαβαν νὰ ξυπνήσουν τοὺς χωρικούς τὴν πρωτομαγιά προτοῦ δοκιμάσουν τὸ σκόρδο (Κοζάνη) κι' ἄλλοῦ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ καταβροχθίσουν τὸ «γαϊδουράγκαθο» γιὰ νὰ νῆσαι ἡσυχοὶ ὄλο τὸ χρόνο. Σὲ πολλὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς, ἀνοίγεται τὸ βαρέλι τοῦ ἄρχοντα μὲ «τὸ παλιὸ κρασί». Καὶ πολὺ πρὶν ἀκούσει κανεὶς τὴ φωνὴ τοῦ γαϊδάρου πρέπει νὰ δαγκώσῃ σκόρδο. Γιατί ἄλλιως θὰ εἶναι ἄρρωστος καὶ θὰ φωνάζει «γαϊδουρινά» ὄλο τὸ χρόνο. Ἄλλοῦ (Φάρσαλα καὶ Τρίκαλα) συνηθίζεται ὁ κλείδοντας, τὸ γνωστὸ κι ἀρχαιότατο ἔθιμο. Στὴν Κέρκυρα νέοι λευκοντυμένοι στολίζουν κυπαρίσσια μὲ διάφορα λουλούδια, μὲ μεταξωτὰ μαντήλια καὶ κορδέλλες κι' ἀφοῦ κρεμάσουν τοὺς πρώτους καρποὺς τοῦ Μάη, γυρίζουν σιτὴν πόλι τραγουδώντας. Στὴν Κάλυμνο τρέχουν σιτὴν ἔξοχῇ γιὰ νάβρουν τὸν «ἀνοιχτομάτη» ἕνα λουλούδι ὁμοιο μὲ τὸ Ἐδελβάις. Ὅσοι τὸ κατέχουν, λένε, ὅτι ἀποκτοῦν δύναμη κι ἐξυπνόδα. Οἱ νέες τὸ χαρίζουν στοὺς καλοὺς τῶν «γιὰ νάχουν τὰ μάτια τους ἀνοιχτὰ μονόχα γι' αὐτούς». Καὶ τρώγουν τὰ καλύτερα ξερά σῦκα γιὰ «νὰ μὴ τοὺς δαγκώσῃ ὁ γαϊδάρος». Ἄλλοῦ κόρη λευκοντυμένη μεταφέρεται σὲ ἄρμα ποὺ συμβολίζει τὴν ἀνθοστεφανωμένη ἀνοιξη.

Σήμερα τίς συνήθειες αὐτές, σὲ πολλὰ μέρη τίς ἄλλαξαν ἢ τίς ἀντικατέστησαν μ' ἄλλες. Ἐκεῖνο ποὺ ἔμεινε ἀμετάβλητο εἶναι ὅτι, παντοῦ στολίζονται πόρτες καὶ μπαλκόνια μὲ τὰ «μαγιάτικα στεφάνια» ἀπο λουλούδια. Παντοῦ τραγουδοῦν τὸ «Μάη μὲ τὰ τριαντάφυλλα καὶ μὲ τίς παπαροῦνες». Κι εἶναι,

*Τῆς ζηλευτῆς Πρωτομαγιάς λαχταριστὰ τὰ μῦρα,
κύματα γλυκομύρτια μὲς σιτὴν ἀνθόπλημύρα.
Χαμογελοῦν ὀλόχαρα κρινάκια, λείρια, ρεῖνια,
σι' ἀνίσκωια μυριόκλωνα, σιὰ ὀλόχαρα χαλίγια.*

*Γλυκὸ ἔναι τὸ ξημέρωμα, δροσῆτο καὶ τὸ δεῖλι.
Καλότιχα χαμόγελα σ' ὀλανθισμένα χεῖλη...
Ἡ ἀγάπη λαμπροφόρεσε μαγιάτικο στεφάνι
κι οἱ πόθοι γοργοτάξιδοι σ' ἀκύμαντο λιμάνι!*

Καὶ ἡ λαϊκὴ Μοῦσα εἶναι ἀνεξάντλητη:

*«Τώρα Μαγιά, τώρα δροσιά, τώρα τὸ καλοκαίρι,
τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νὰ πάη σιὰ δικά του.
Νύχτα σελλῶν' τὸν μαῦρο του, νύχτα τὸν καλλιγῶνει,
βάνει τὰ πέταλα ἀγγυρῶ καὶ τὰ καρφιά ἀσημένια
καὶ τὰ καλλιγοσφύρια του ὄλο καθάριο ἀσήμι».*

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΔΕΝΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΛΑΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΙΩΝΗΝ

Η ΗΜΕΡΟΣ ἐλαία εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον ἕνα ἀπὸ τὰ πολυτιμώτερα καρποφόρα δένδρα. Καλλιεργεῖται βεβαίως αὐτὴ εἰς ἀρκετὰς καὶ διαφόρους περιοχὰς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ πάντως εἰς τὰς περισσότερας τούτων εἰς περιωρισμένην κλίμακα καὶ μόνον εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν εἶναι ἡ καλλιέργειά της περισσότερο διαδεδομένη καὶ σημαντικὴ. Περισσότερον ἐκτεταμένως καὶ ἐντατικῶς καλλιεργεῖται αὐτὴ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Πορτογαλίαν.

Ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρου ἐλαίας ὀριμάζων καὶ συγκομιζόμενος κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου μέχρι Φεβρουαρίου χρονικὴν περίοδον, ἀποτελεῖ πολὺτιμον πηγὴν τροφῶν γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω μὲσω τῆς καταλλήλου συσκευασίας τῶν ὀρίμων καρπῶν τῆς ἀποκτῶνται αἱ διαφόρων τύπων βρώσιμοι ἐλαῖαι, ὅπως εἶναι ἐξ αὐτῶν πλέον γνωστοὶ ἐν Ἑλλάδι οἱ τύποι Ἄμφισσης (Σαλωνίτικες), Καλαμῶν, Βόλου, θροῦμπες, χαρακτές, κοπανιστές κλπ. Τὸ τοιοῦτον προϊόν τῆς ἀποτελεῖ τροφὴν ἀρκετὰ θρεπτικὴν μικροῦ κόστους, πολὺ πρόχειρον καὶ σχετικῶς ἐλαφρὰν τροφὴν διὰ τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμούς καὶ μάλιστα κατὰ τὰς περιόδους τῶν χριστιανικῶν νηστειῶν, ἀλλὰ καὶ συμπληρωματικὴν τροφὴν δλοκλήρου σχεδὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξ ἄλλου ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρου ἐλαίας ἐπεξεργαζόμενος ὑπὸ καταλλήλων ἐργοστασίων, ὅπως εἶναι τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἀποδίδει τὸ γνωστότατον ἐλαιόλαδον, τοῦ ὁποῦ ἡ ποιότης διαφέρει καὶ ἐξαρτᾶται 1) ἀπὸ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους ἐξ οὗ παρήχθη ὁ καρπός, 2) ἀπὸ τὴν εὐρωστίαν τῶν παραγόντων αὐτὸν ἐλαιοδένδρων 3) ἀπὸ τὸν βαθμὸν προφυλάξεως τῶν ἀπὸ διαφόρους ἐπιβλαβεῖς ἀσθενείας. 4) ἀπὸ τὸν τρόπον συγκομιδῆς καὶ ἀποθηκεύσεως τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, 5) ἀπὸ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποθηκεύσεως του. 6) ἀπὸ τὴν καταλληλότητα τοῦ ἐπεξεργαζομένου τὸν καρπὸν ἐλαιοτριβεῖου. 7) ἀπὸ τὸν βαθμὸν ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀποκτηθέντος ἐκ τῶν καρπῶν ἐλαιολάδου ἐκ τῶν διαφόρων ξένων οὐσιῶν καὶ ἰδία τῶν ξένων ὑγρῶν (ὑδατος) τῶν περιεχομένων κατὰ τὴν ἀπόκτησιν του εἰς αὐτό. 8) ἀπὸ τὴν καταλληλότητα καὶ καθαρότητα τῶν πρὸς ἀποθήκευσιν του χρησιμοποιουμένων δοχείων καὶ ἀπὸ τὸ ποῖον τοῦ ἀποθηκευτικοῦ χώρου εἰς ὃν τοποθετοῦνται καὶ διατηροῦνται τὰ περιέχοντα αὐτὸ δοχεῖα. Τὸ ἐλαιόλαδον ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦλάχιστον τὴν βασικὴν τροφὴν ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν καὶ ἐιδικώτερον διὰ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1850 περίπου τὸ ἐλαιόλαδον ἐχρησιμοποιεῖτο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς αὐτὸ καὶ μόνον διὰ τὸν φωτισμὸν, ἀλλὰ ἐκ τῆς τοιαύτης χρησιμοποίησεως του ἤρχισεν ἐκτοπιζόμενον τοῦτο βαθμιαίως καὶ σταθερῶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ πετρελαίου καὶ βραδύτερον ἀκόμη ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ τῆς ἀσετυλίνης ἐν μέρει. Πάντως ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὴν χώραν μας τοῦλάχιστον χρησιμοποιεῖται τὸ ἐλαιόλαδον ὡς φωτιστικὸν μέσον ἐκ μέρους τῆς πλειονότητος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ μας.

Τὸ ἐλαῖον ἐξ ἄλλου ἔχει υἰοθετηθῆ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνον διὰ τὴν τέλεσιν δύο τῶν μυστηρίων ἤτοι τῆς βαπτίσεως καὶ τοῦ εὐχελαίου, ἀλλὰ καὶ ὡς καύσιμος ὕλη διὰ τὰς κανδήλας, τόσον τῶν ἐκκλησιῶν ὅσον καὶ τῶν εἰκονοστασίων τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν.

Ἡ ἡμέρος ἐλαία, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ἐκ τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε ἐξαπολυθεῖσα μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ κατακλυσμοῦ περιστέρα ἐπανῆλθε κομίζουσα διὰ τοῦ ράμφους της εἰς τὸν Νῶε φύλλον ἐλαίας, εἰς ἐνδειξιν τοῦ ὅτι ἀπεκατεστάθη ἡ γαλήνη, φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Ἑβραίους δένδρον. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἑβραίων ἀνεκηρύσσοντο ὡς τοιοῦτοι ἐὰν τὸ δι' ἐλαίου τῆς ἐλαίας χρίσμα τῶν ἀπέβαιεν ἐπιτυχές. Συνεπῶς φαίνεται ὅτι τὸ δένδρον τῆς ἐλαίας ἐκ Παλαιστίνης μετεφέρθη βραδύτερον καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκεῖθεν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐξ ἄλλου ὅμως κατὰ τὸν Αἰλιανόν, ὅστις συνεκέντρωσε σχετικὰ πρὸς τοῦτο στοιχεῖα ἀπὸ τὴν τότε Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, τὰ δένδρα τόσον τῆς ἐλαίας ὅσον καὶ τῆς συκῆς εὐρέθησαν καλλιεργούμενα τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν διεδόθησαν βραδύτερον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἐλαία πάντως ἦτο διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τὸ σύμβολον τῆς νίκης. Οὕτω μὲ κλά-

δον ήμέρου έλαιας έστέφοντο οί νικηταί διαφόρων άθλητικών άγωνισμάτων και μόνον οί 'Ολυμπιονίκαί έστέφοντο διά κλάδου άγρίας έλαιας, προερχομένου εκ του τοιούτου δένδρου του φυομένου έντός της "Άλτεως της άρχαίας 'Ολυμπίας, όστις κλάδος ώνομάζετο «κότινος».

'Εξ άλλου εις τας 'Αθήνας κατά την τέλεισην της πομπής των Παναθηναίων, των προς τιμήν της προστάτιδος της πόλεως ταύτης θεάς 'Αθηνάς τελουμένων, οί θαλοφόροι της πομπής εκράτουν κλάδον της «Μορίας έλαιας», όνομασία ήτις έχει την προέλευσιν, από την υπό της Θεάς 'Αθηνάς φυτευθείσαν «Μορίαν έλαιαν», κατά την μεταξύ αυτής και του θεου Ποσειδώνος διαμάχην περί του ποιος εκ των δύο θα άναδειχθή προστάτης της πόλεως των 'Αθηνών. 'Εκ της Μορίας ταύτης έλαιας της 'Ακροπόλεως των 'Αθηνών, έδημιουργήθησαν βραδυτέρον αι λοιπαί έλαιοφυτεΐαι της 'Αττικής, των όποιων τα καλλιεργούμενα έλαιόδενδρα ώνομάζοντο Μορίαι έλαιαι και έθεωροϋντο ως ίερά δένδρα.

Κατά τον 'Αριστοτέλην οί καλλιεργούντες Μορίας έλαιας εις την περιοχήν των 'Αρχαίων 'Αθηνών, ήσαν υποχρεωμένοι να παραδίδουν εις τον άρχοντα της πόλεως ταύτης ώρισμένην ποσότητα (τρια ήμικοτύλια κατά δένδρον) έλαιου παραγομένην εκ των δένδρων αυτών. Οί εκτελούντες την εκ του νόμου τοιαύτην υποχρέωσιν των καλλιεργηταί ήσαν πιστοί τηρηταί των νόμων και δέν έθεωροϋντο παραβάται των, αντίθετως δε οί μη παραδίδοντες ταύτην εις τον 'Αρχοντα των 'Αθηνών, δέν ειχον τό δικαίωμα να άνέλθουν εις τον 'Αρειον Πάγον και να λάβουν μέρος εις τας συνεδριάσεις της Βουλής.

Τό ούτω συγκεντρούμενον υπό του "Αρχοντος των 'Αθηνών έλαιον, παρεδίδοτο ύπ' αυτού εις τούς ταμίας της Πολιτείας προς φύλαξιν και έν καιρώ χρησιμοποίησιν του παρ' αυτών προς πλήρωσιν των έκάστοτε άναγκών της Πολιτείας εις τοιοϋτον έλαιον. Ούτω π.χ. κατά την διάρκειαν των Παναθηναίων, οί άθλοθέται παρέδιδαν εις τούς νικητάς των γυμνικών άγώνων και των ίπποδρομιών ως έπαθλόν των ώρισμένην ποσότητα έλαιου της «Μορίας έλαιας» τοι κατά τον άνω τρόπον συγκεντρούμενου.

'Η προς τό δένδρον της έλαιας λατρεία και άφοσίωσις των 'Αθηναίων διήρκεσεν επί μακράν σειράν έκατονταετηρίδων και διά τοϋτο ή καλλιέργεια της έλαιας εις την 'Αττικήν άπετέλει μέρος του 1821 την πλέον διαδεδομένην και περισσότερο προσοδοφόρον καλλιέργειαν.

Τά άνωτέρω υπό του 'Αριστοτέλους άναφερόμενα πιστοποιούνται κατά τρόπον άναμφισβήτητον και από τα κείμενα των άνευρεθεισών κατά καιρούς εις την περιοχήν της Αίξωνης μαρμαρίνων στηλών, εις τας όποιας ειχον χαραχθή οί όροι συμφωνίας συναφθείσης μεταξύ του Δήμου Αίξωνέων άφ' ένός και των άναλαμβανόντων την περιποίησιν και καλλιέργειαν των έλαιώνων της Αίξωνης έχοντες έν μεταφράσει ούτω περίπου :

«Κατά τα κατωτέρα συμφωνούμενα, οί Αίξωνείς ένοικιάζουν την Φελλείδα εις τούς Αυτοκλεί Αυτέου και Αυτέα Αυτοκλέους διά χρονικήν διάρκειαν 40 έτών αντί ένοικίου 152 δραχ. (της εποχής εκείνης) δι' έκαστον έτος, ίνα μεταβάλλουν οϋτοι την έκτασιν ταύτην εις έλαιοφυτεΐαν ή την εκμεταλλευθούν γεωργικώς κατ' άλλον επιθυμητόν τρόπον. Οί ένοικιασταί οϋτοι υποχρεοϋνται όπως δι' έκαστον έτος και μάλιστα κατά τον μήνα 'Εκατομβαιώνα (πρώτον μήνα του έπομένου έτους, συμπίπτοντα με την από 17 'Ιουλίου μέχρι 15 Αυγούστου χρονικήν περίοδον του έν χρήσει σημερινού ήμερολογίου) να καταβάλλουν τό σχετικόν ένοίκιον του λήξαντος έτους, και εις περίπτωσιν κατά την όποιαν τό ένοίκιον τοϋτο δέν κατεβάλλετο έμπροθέσμως εις τον Δήμον των Αίξωνέων, θα έθεωροϋντο ένεχειρισμένα εις τούς Αίξωνείς, τόσον τά εκ του κτήματος αυτού έπιτυγχάνομενα, όσον και παν άλλο έσοδον των μη εκτελεσάντων τας υποχρεώσεις των ένοικιαστών. Καθορίζεται έπίσης ότι δέν επιτρέπεται εις τούς Αίξωνείς να πωλήσουν ή να ένοικιάσουν τό κτήμα αυτό εις οίονδήποτε άλλον, εκτός των ένοικιαστών, πριν ή παρέλθουν τά 40 έτη ισχύος της συμφωνίας ταύτης. 'Εάν τυχόν έχθρικά έπιδρομαί καταστρέψουν ή ζημιώσουν κάποιον τμήμα του κτήματος αυτού, οί Αίξωνείς θα συμμετάσχουν κατά τό ήμισυ εις την προξενηθείσαν τοιαύτην ζημίαν. Μετά την λήξιν της 40ετίας δι' ήν ισχύει ή συμφωνία, οί ένοικιασταί θα έπιστρέψουν εις τούς Αίξωνείς τό ήμισυ τόσον της εκτάσεως ταύτης όσον και των έπ' αυτής φυομένων δένδρων και θα καταστοϋν κύριοι αυτών οί Αίξωνείς και μάλιστα πέντε έτη πρό της πλήρους λήξεως της συμβάσεως. 'Ο χρόνος της καταβολής έσόδων εκ του κτήματος εις τούς Αίξωνείς υπό των ένοικιαστών άρχεται επί άρχοντος Εϋβούλου διά τα προϊόντα δημητριακών και διά τα προϊόντα δενδροκομίας επί του έπομένου Εϋβούλου 'Αρχοντος. Τό μισθωτήριο τοϋτο άνεγράφη εκ μερους του επί Δημάρχου Δημοσθένους ταμιών του Δήμου Αίξωνής επί μαρμαρίνων πλακών, έξ ών ή μόν μία έστήθη έντός του ναού της 'Ηβης, ή δε άλλη εις την λέσχην των Αίξωνέων, έτεροι δε πλάκες με άναγεγραμμένους έπ' αυτών τούς όρους της συμφωνίας έστήθησαν μέσω τριπόδων εις αριθμόν όχι μικρότερον των δύο έντός του κτήματος. 'Εάν δε πραγματοποιηθή ύπερ του κτήματος τοϋτου τυχόν δωρεά εκ μερους Αίξωνέων, έφ' όσον οί ένοικιασταί άποδεχθούν να συνυπολογίζεται και ή τοιαύτη δωρεά εις τον καθορισμόν του καταβλητέου ένοικίου ύπ' αυτών, τότε ή δωρεά αύτη προστίθεται εις τό κτήμα τοϋτο. Τά παραγόμενα εκ του κτήματος δέν επιτρέπεται να έξάγονται εκτός αυτού αλλά θα παραμένουν έντός αυτού. 'Εάν οίσοδήποτε όμιλήση κατά του συμφωνητικού τοϋτου ή κατηγορήση τούς όρους του θα είναι υπόδικος έναντι των ένοικιαστών διά τας ύπαιτιότητι του προξενηθείσας εις βάρος των ζημίας. 'Ο 'Ετεοκλής Σκάωνος Αίξωνεύς ειπεν : 'Επειδή οί ένοικιασταί του κτήματος δέχονται να κόπτονται δένδρα έλαιας, πρέπει να εκλεγούν

άνδρες, οί όποιοι μετά του Δημάρχου και των Ταμιών του Δήμου, καθώς και των ένοικιαστών του κτήματος, θα πωλήσουν διά δημοπρασίας εις τούς προσφέροντας τας μεγαλυτέρας τιμάς διά τα κοπτόμενα δένδρα και ούτω ή εισπραχθησομένη αξία, άναγομένη εις δραχμάς, θα καθορισθή τό ήμισυ του πραγματοποιηθέντος ούτω έσόδου, ύπερ θα εκτεσθί εκ του συμπεφωνημένου καταβλητέου ένοικίου και θα άναγραφί τό αναλόγως μειωμένον υπόλοιπον του όφειλομένου ένοικίου. Τό εκ των έλαιών τούτων έσοδον οί Αίξωνείς τό εισπράττουν ως έσοδόν των. 'Ο άγοραστής των έλαιοδένδρων τούτων θα κόψη ταϋτα μόνον όταν ό έπ' αυτών ύπάρχων καρπός έλαιας θα συγκομισθί και άκόμη πρό της εκτελέσεως των άρώσεων του εδάφους και πρέπει τα κοπτόμενα δένδρα να άπομακρυνθούν του κτήματος εκτός των όρίων του και δλα τα βλαμμένα υπό άσθενειών τμήματά των, κατά τρόπον ώστε τα διατηρούμενα εις τό κτήμα έλαιόδενδρα να άναπτύσσονται καλλίτερον κατά τα έτη αυτά. 'Εξελέγησαν δε διά να φροντίζουν διά τας έλαιας οί τρεις άνδρες 'Ετεοκλής, Ναύσαν και 'Αγνόθεος».

'Ως άνεφέραμεν και άνωτέρω ή καλλιέργεια της έλαιας ήτο πολύ διαδεδομένη και άνεπτυγμένη εις την 'Αττικήν μέχρι του έτους 1821. Δυστυχώς όμως τα άκόλουθα γεγονότα άνετρεψαν την ευχάριστον τοιαύτην κατάστασιν :

1) Αί καταστροφαι των έλαιοδένδρων κλπ. ως έπροξენησαν οί Τούρκοι κατά την περίοδον της 'Επαναστάσεως (1821—1827).

2) 'Η μείωσις της καταναλώσεως έλαιου ως καυσίμου ύλης προς φωτισμόν από της ένάρξεως της παραγωγής πετρελαίου, άσετυλίνης, ηλεκτρικού ρεύματος κλπ., με έπακόλουθον την μείωσιν και των τιμών διαθέσεως του έλαιολάδου.

3) 'Η μείωσις της καταναλώσεως του έλαιολάδου ως εδέσματος από πολλάς χώρας, ών ή πλειονότης των κατοίκων άντεκατέστησε τό έλαιόλαδον ως έδεσμά του με σοπρέλαια (έλαιον έξ ήλιάνθου, άραχίδος, σησαμίου κλπ.).

4) 'Η έν τω μεταξύ λαβούσα χώραν σημαντική αύξησις του πληθυσμου των 'Αθηνών, ήτις συνεχίζεται και σήμεραν άλματωδώς, έσχεν ως συνέπειαν να προκύψη ανάγκη αύξήσεως των άναγκών της περιοχής ταύτης εις λαχανικά και κτηνοτροφάς, με άποτέλεσμα τον προς τοϋτο περιορισμόν της καλλιέργειας της έλαιας. Ευτυχώς ή έξάπλωσις των αυτοκινήτων ως μέσων μεταφοράς, έμείωσε την άνάγκην παραγωγής μεγάλων ποσοτήτων κτηνοτροφών.

Εις διάφορα μέρη της 'Ελλάδος ύπάρχουν άκόμη και σήμεραν έλαιόδενδρα ήλικίας πολλών έκατοντάδων έτών, διαφυγόντα τας καταστροφάς κατά την διάρκειαν των επαναστάσεων του 1685 και του 1821, καθ' ως πρωτοφανής καταστροφή των έλαιοδένδρων της χώρας μας έλαβε χώραν. 'Αλλως τε ή άκόμη ύπαρξις εις την 'Ιεράν όδον της έλαιας του Πλάτωνος είναι εις όλους γνωστή και πειστική άπόδειξις του γεγονότος αύτου.

Κατά την διάρκειαν της τελευταίας έχθρικής κατοχής της χώρας (1941—1944), ή σημασία του έλαιολάδου ως τροφή του ανθρώπου κατεδείχθη άναμφισβητήτως σημαντική, και διά τοϋτο κατά τα τελευταία έτη επανήρχισεν εις διαφόρους περιοχάς της χώρας, έπέκτασις και βελτίωσις της καλλιέργειας ταύτης.

Είναι δε και ή έλαία δένδρον ευδοκιμούν και εις πολύ ξηρά έδάφη, άκόμη δε και εις πετρώδη και σχετικώς άγονα δι' άλλας καλλιέργειας έδάφη. Κατορθώνει τό δένδρον τοϋτο να διδη άποδόσεις σημαντικές και ιδιαιτέρας ύψηλάς εις περιοχάς ουχι πολύ άπομεμακρυσμένας από της θαλάσσης και έχούσας ύψόμετρον, τό πολύ μέχρι 800 μέτρων, όπως συμβαίνει με την περιοχήν της Αίξωνής.

Εις έπόμενα δημοσιεύματα θα άσχοληθώμεν λεπτομερώς με τό θέμα του πολλαπλασιασμου και των άπαραιτήτων περιποιήσεων των έλαιοδένδρων προς πλήρη κατατοπισμόν των συνεταιρίων της Αίξωνής.

ΧΑΡΑΛ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Γεωπόνος

Τ Ο Χ Α Ρ Ο Υ Π Ο Δ Ε Ν Δ Ρ Ο

Η Χαρουπιά (*Ceratonia ciliqua saccharata, Rasemosa, Latissima, Falcata*), πού λέγεται και κουντουριδιά ή κερατέα ή κερωνία ή κερασφόρος, είναι ένα εκ των αρχαιοτέρων και ωραιότερων δένδρων των μαγευτικών παραλίων της Μεσογείου, της αιώνιας αυτής κοιτίδος του πολιτισμού.

Ο καρπός του χαρουποδένδρου, το χαρούπι, είναι ένας από τους πλουσιωτέρους εις ζάχαρα καρπούς. Η παράδοσις μάλιστα αποδίδει εις τον Άγιον Ιωάννην ότι τὸ ἄγριον μέλι με τὸ ὅποιον ἐτρέφετο εις τὴν ἔρημον. ἦσαν τὰ χαρούπια, διὰ τὸν λόγον δὲ τούτον εις πολλὰς Χώρας καὶ σήμερον τὰ ὀνομάζουσι «Ἄρτον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου», εις τὴν Ἀγγλικὴν λέγονται *Saint-John's bread*, εις δὲ τὴν Γερμανικὴν *Johannis Brot*.

Κατὰ παλαιὸν θρύλον, τὸ 1318 ἕνας Λατίνος καλόγηρος ὀνόματι Σανταμαρίν ἔκλεψε τὸν μικρὸν Τίμιον Σταυρόν. Τρικυμία καὶ θυμός τῆς θάλασσης πολὺς, ἀνάγκασαν τὸ πλοῖο στὸ ὅποιο εἶχε μπαρκάει ὁ καλόγηρος, νὰ ποδίση στὴν Κύπρο, καὶ νοιῶθοντας οἱ ναῦται πῶς ὁ καλόγηρος ἔφταιγε γιὰ τὴν ὄργη τοῦ Θεοῦ, τὸν πέταξαν ἔξω. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σανταμαρίν αἰσθανόνταν νὰ τὸν καίη τὸ Τίμιο Ξύλο. Διὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπόθεσε τὸν κλεμμένο Σταυρὸ μεσ' τὴν κουφάλα μιᾶς πελωρίας γέρικης χαρουπιᾶς, ὅπου ἀνευρέθη μετὰ εἴκοσι δύο χρόνια, αὐτὸ δὲ ἔγινε ἀφορμὴ τότε νὰ κτισθῆ ἡ Μονὴ Λευκάρων τῆς Κύπρου.

Ἡ χαρουπιὰ εἶναι δένδρον με ὑψηλὸν κορμὸν φθάνοντα τὰ 8 — 10 μέτρα καὶ διάμετρον μέχρις ἑνὸς μέτρου. Τὰ φύλλα τῆς εἶναι πάντοτε πράσινα καὶ κάμουν πολὺ ωραία σκιά. Δὲν εἶναι διόλου ἀπαιτητικὴ, φυτρώνει ἐκεῖ ὅπου οὐδὲν ἄλλο δένδρον δύναται νὰ ζῆσῃ, σὲ ἄγονα, ξηρά, βραχώδη καὶ ἀσβεστώδη ἐδάφη. Με τὰς ἰσχυρὰς ρίζας τῆς, ἀναζητεῖ εις τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἀκόμη καὶ διὰ μέσου τῶν ρωγμῶν τῶν βράχων, τὴν ὑγρασίαν καὶ τὰ διάφορα συστατικὰ τοῦ ἐδάφους, καὶ παίρνει ἀπὸ τὸν ἀέρα τὰς δύο κυριωτέρας τροφὰς τῆς : τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ζαχάρων τῆς (ὕδατανθράκων) καὶ τὸ ἄζωτον διὰ τὰς λευκοματωειδεῖς οὐσίας. Εὐδοκιμεῖ μεταξὺ 27°—42° πλάτους. Τόσον εις πεδιάδας ὅσον καὶ εις ὄρη μέχρις ὕψους 300 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ ἀναπαραγωγὴ τῆς χαρουπιᾶς γίνεται διὰ σπερμάτων, διὰ νὰ γίνῃ ὅμως παραγωγικὴ πρέπει νὰ ἐμβολιασθῆ. Ζῆ περί τὰ 150—200 χρόνια, ἀναπτύσσεται μέχρι 50 ἐτῶν. Δὲν ἀργεῖ νὰ καρποφορήσῃ, 8 ἐτῶν σὲ καλὴ ἔσοδεῖα ἀποδίδει 100 κιλά χαρουπιῶν, 10 ἐτῶν δύναται νὰ δόσῃ 120 — 130 κιλά καὶ 15 ἐτῶν δίδει 200 — 250 κιλά, ὑπάρχουν ἀνεπτυγμένα δένδρα ἀποδίδοντα 800 κιλά χαρουπιῶν ἑτησίως.

Πατρίς τῆς χαρουπιᾶς φέρεται ἡ Συρία, σήμερον συναντᾶται στὴν Πορτογαλίαν (ἑτησίαν παραγωγὴν 20.000 τόννων), στὴν Ἰσπανίαν (100.000 τόνν.), Νότιον Γαλλίαν, Ἀλγέριον (4.000 τόνν.), Ἰταλίαν (100.000 τόνν.), Μάλταν, Βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, Τουρκίαν, Κύπρον (60.000 τόνν.), Ἑλλάδα καὶ λοιπὰς Μεσογειακὰς Χώρας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, σύμφωνα με τὴν ἐιδικὴν στατιστικὴν ὑπάρχουν 1.350.000 χαρουπόδενδρα, ἀπὸ τὰ ὅποια παράγονται ἑτησίως περίπου 30.000 τόν. χαρουπιῶν. Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων συνάγεται ὅτι ἡ ἑτησία ἀπόδοσις κατὰ χαρουπόδενδρον, ἐν Ἑλλάδι, φθάνει τὸν πολὺ μικρὸν ἀριθμὸν τῶν 22 κιλῶν. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι μόνον τὰ 2/9 (δύο ἔνατα) τῶν ἐν Ἑλλάδι φυομένων χαρουποδένδρων εἶναι ἐμβολιασμένα καὶ ἀποδίδουν, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 7/9 (ἑπτὰ ἔνατα) εὐρίσκονται εις ἄγριαν κατάστασιν. Ἀναφέρεται ὅτι εις διαφόρους Νήσους, ὡς τὴν Σάμον, Κεφαλληνίαν κλπ. εὐρίσκονται ὀλόκληρα δάση χαρουποδένδρων εις ἄγριαν κατάστασιν μὴ ἀποδίδοντα. Σημειωτέον ὅτι καὶ εις αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀττικὴν ὑπάρχουν πάρα πολλὰ ἀμόλιστα χαρουπόδενδρα.

Ὅταν λοιπὸν ἐμβολιασθοῦν τὰ χαρουπόδενδρα τῆς Χώρας μας, πρᾶγμα πού ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνῃ πρὸ πολλοῦ, μερίμνη τόσον τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ὅσον καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἡ παραγωγὴ τῶν χαρουπιῶν μας πρέπει, χωρὶς ὑπερβολὴν, με τὰ ὑπάρχοντα χαρουπόδενδρα νὰ ὑπερπενηταπλασιασθῆ εἰς ὄφελος τῶν ἀγροτῶν μας καὶ τῆς ὅλης Ἐθνικῆς μας Οἰκονομίας. Τώρα μάλιστα πού ἐπετεύχθη, κατόπιν πολυετῶν κόπων καὶ μόχθων, ἐφεύρεσις καθαρῶς καὶ πηγαίως Ἑλληνικὴ, βάσει τῆς ὁποίας με Ἑλληνικὰ Κεφάλαια ἰδρύθη ἐν Ἀγίῳ Ἰωάννῃ Πέντη, Βιομηχανία Ἑλληνικῶν Ζαχάρων, ὅπου κατορθώθη, διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ Ὑψηλίῳ, παραγωγὴ ἀχρόου καὶ ἐντελῶς ἀόσμου σιροπιῶν ἐκ χαρουπιῶν, ὅμοιον με σιρόπιον ζαχαρέως. Εἰς τὴν Βιομηχανίαν αὐτὴν δύναται νὰ διοχετεύονται τὰ ἑλληνικὰ χαρούπια πρὸς πλήρη ἱκανοποίησιν τῶν παραγωγῶν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ.

Εἶναι ὄντως θλιβερὰ καὶ ἀξιοκατάκριτος ἡ εἰκὼν πού παρουσιάζει σήμερον ὁ κλάδος αὐτὸς τῆς δενδροκομίας μας.

Διὰ νὰ γίνῃ ὅμως ὁ καταλληλότερος καὶ ἀποδοτικώτερος ἐμβολιασμὸς, χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ στὴν διαλογὴν καὶ ἐπιλογὴν τῶν ἐμβολίων, διότι ὑπάρχουν πολλὰ ποικιλία.

Δὲν γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι ἡ χαρουπιὰ εἶναι δένδρον μεγάλης ἀξίας καὶ πρέπει νὰ τύχῃ μεγαλυτέρας προσοχῆς στὴ Χώρα μας, καὶ ἐιδικώτερον ἀπὸ τὴν «Αἰξωνήν», εις τὴν περιοχὴν τῆς ὁποίας, ἄλλωστε, ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ καὶ σήμερον εὐρίσκονται ἀρκετὰ, κατάλληλα δι' ἐμβολιασμὸν χαρουπόδενδρα.

ΔΗΜ. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ